

Pere Vilanova i Trias

Catedràtic de ciència política i de l'administració de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona

Pere Vilanova i Trias

Conferència plenària

El paper dels juristes: mètode i funció social

Introducció

L'oportunitat d'aquestes jornades, organitzades per la Societat Andorrana de Ciències i el Govern d'Andorra, és evident en si mateixa. Els problemes de gestió de la nostra societat actual, per no dir la societat internacional en el seu conjunt, mai no havien estat tan complicats. Mai no ens ha semblat tan necessari el dret nacional, tan intern dels estats, com el dret internacional que regeix (o hauria de poder-ho fer) les relacions internacionals.

Des d'aquest punt de vista, el dret i les ciències jurídiques en totes les seves especialitats són tributaris de la necessitat d'un estatut científic, d'objectivitat, de fiabilitat, com a condició de la seva *durabilitat*, continuïtat necessària per a l'estabilitat social. Dels molts punts a abordar, sembla indispensable obrir (o millor dit, continuar) una reflexió sobre quatre condicions indispensables per al bon funcionament del dret en la seva funció social. La primera rau en el fet que les normes jurídiques no només han d'estar ben fetes tècnicament, la qual cosa podria ser un exercici de laboratori acadèmic. A més, cal buscar instruments per garantir-ne l'eficàcia material i la correcta aplicabilitat. La segona és la seva acceptació social, incloent-hi les normes del dret coactiu. La tercera és que els actors polítics i socials, les institucions i els particulars, entenguin la necessitat del *bon ús del dret*, això és, que acceptin plenament el joc de la *bona fe procedimental*. La quarta és sensible: acceptar que és tan perillosa la *politització de la justícia* com la *judicialització de la política*.

Com es pot veure, la feina és complexa i de llarg alè. Anem per parts.

Des de fa molt de temps, penso que no existeix res que s'assembla a allò que s'anomena *dret natural*, que ha estat durant anys i anys una assignatura molt important en les carreres de dret (en alguns llocs encara s'imparteix). Sortosament, fa pocs anys que això ha anat canviant cap a continguts acadèmics com teoria del dret o filosofia del dret, tot i que el balanç crític d'aquests canvis, pel que fa a la innovació dels continguts, mereix fer el seu propi camí i aquest no és el moment oportú per encetar-lo. Per què em permeto

una afirmació tan agosarada? Doncs perquè crec fermament que si una cosa és *natural* no és dret; i si considerem que el dret (normes jurídiques) *no és natural*, és una *construcció social de caire cultural*. La trampa és que alguns consideren exemples com el dret a la vida o la interdicció tàcita o explícita del suïcidi com a proves d'un dret natural (a la vida). Francament, l'instint de supervivència física és comú a totes les espècies del regne animal. L'home no n'és una excepció, però la seva intel·ligència li ha permès codificar culturalment aquest impuls en norma social. Ara bé, el fet que molts països, àdhuc alguns de democràtics, mantinguin la pena de mort vol dir que consideren el dret a la vida com un valor *relatiu*, i si és relatiu, és per la seva arrel social i cultural.

El motiu d'aquesta introducció tan peculiar té relació amb una pregunta de fons: quin paper tenen els juristes en un món en plena mutació? És un paper important, essencial, relatiu, prescindible? Entre els teòrics de les relacions internacionals està molt estesa la convicció que el món només pot ser definit en termes d'estat de *naturalesa*, tal com ho va formular el filòsof Thomas Hobbes al segle XVII: "l'home és un llop per a l'home". La llei de la jungla, la llei del més fort, l'anarquia i, sobretot, l'arbitrarietat. És cert que Hobbes feia servir una metàfora tan original per justificar la necessitat del Leviatan, l'autoritat suprema, indiscutible, forta, capaç d'ordenar el desordre social imperant i garantir la supervivència de l'home. Ell ho posava al servei del poder polític del seu temps, l'Estat absolut en plena crisi, en el llarg segle de la revolució anglesa (de fet, una llarga guerra civil). Avui, demostrada la utilitat del Leviatan per l'eficàcia indiscutible de l'estat de dret (com a instrument d'integració social), la metàfora segueix sent vàlida a escala global. Com es pot ordenar un món caòtic, desordenat i desregulat? Potser la solució passa per la política i pel dret, pel paper dels juristes en la formulació de solucions polítiques. No parlem d'estat de dret? Si la idea que hi ha al darrere és la de *rule of law* (imperi de la llei), podem esperar tal cosa a escala internacional?

Sobre el paper del dret i dels juristes

Existeix un primer problema, una mena de malentès, que convé aclarir: en relació amb aquest tema, s'acostuma a caure en l'error de *sobrecarregar* el dret com a eina per solucionar-ho tot, no només per garantir l'*imperi de la llei* (el famós *rule of law*

britànic), sinó per *construir-lo*. Tal com s'ha dit des de diversos àmbits, els desajustaments estructurals del món actual, les tensions a l'eix nord-sud, els múltiples conflictes lligats als problemes del desenvolupament, són el teló de fons preocupant de qualsevol intent de solució. Això no cal demostrar-ho, és una constatació empírica. Els desacords entre juristes i experts es poden produir en dues direccions: desacords pel que fa al diagnòstic sobre les causes (immediates o llunyanes) dels problemes del món actual, i/o desacords sobre les solucions a aquests problemes de desajust estructural. Aquesta precisió sembla imprescindible, perquè són dos aspectes radicalment separats però també vinculats a qualsevol anàlisi d'una realitat social determinada. En aquesta perspectiva, hem de mirar de precisar si la funció dels juristes se situa en el camp de l'anàlisi de les causes o en el de les solucions necessàries. Existeix una temptació molt generalitzada de vincular el paper dels juristes al segon grup: les solucions. Això és parcialment cert, però no exactament, perquè no es pot excloure la hipòtesi de la necessitat d'incloure els juristes en una obra col·lectiva, reflexionar i actuar interdisciplinàriament des de diversos àmbits (la política, l'economia, el dret, l'ètica, etc.), no només en el camp de formular solucions als problemes, sinó també en el d'anticiparse a les causes, prevenir conflictes, preveure crisis, és a dir, anticipar-se. Si (en condicional) i només si, el dret tingués una eficàcia material universal verificada, indiscutible i provada; si fos possible una formulació jurídica adequada del funcionament de les institucions internacionals, dels sistemes econòmics i de les relacions socials a escala global, la seva capacitat anticipatòria no hauria de ser un problema, i es podrien prevenir situacions potencials de crisi abans que derivessin en conflictes oberts.

Però la realitat no funciona exactament així i, per tant, podem posar l'accent en la constatació que la funció dels juristes se situarà probablement en la formulació de solucions a situacions que en necessiten, i amb urgència, acceptant, però, per una qüestió de sentit comú, que no és una funció exclusiva del jurista. Efectivament, això pot anar de diverses maneres: els juristes poden *proposar* solucions eventualment, oferir-les a qui ha de decidir, demostrar que existeixen fórmules per integrar sortides a problemes; poden pensar pel seu compte (i ho fan molt sovint), cridar l'atenció dels qui prenen les decisions, i

també poden *respondre* a un requeriment dels polítics, dels qui manen, per posar *en forma jurídica* un acord o una imposició de caire polític. En aquest segon cas, responen a un encàrrec en la mesura que la petició sigui raonable o practicable. Després de tot, els conflictes, les situacions de tensió, quan acaben més o menys bé per la via de la negociació, hi ha un moment que cal, inevitablement, una formulació jurídica de l'acord. Només cal mirar les tècniques consolidades de solució pacífica de conflictes (mediació, bons oficis i conciliació), per cert, *importades* del dret privat i d'algunes de les seves tradicions més antigues.

Així doncs, previnguem aquesta temptació de sobrecarregar el dret com a creador de solucions per si sol, quan en realitat serà, més aviat, un *formulador* de solucions que hauran sorgit d'altres factors de caire polític, econòmic o d'altres.

Per això, no podem perdre de vista una qüestió ben senzilla, magistralment plantejada en el seu dia pel famós jurista austríac H. Kelsen, que no només està de permanent actualitat per les seves conegudes aportacions al dret constitucional, sinó pels seus (menys coneguts) plantejaments sobre el paper del dret en un món complex, i sobre la relació entre el dret intern dels estats i el dret internacional, com a factor clau per a una major estabilitat global. Tal com va explicar Kelsen en el seu temps (primera meitat del segle XX), el dret no és altra cosa que un mitjà, un instrument social, per dur a terme determinades finalitats que la mateixa societat exigeix. No és, doncs, un fi en si mateix. La idea és original, encara que sembli evident, perquè alhora, l'estat de dret i l'imperi de la llei són l'objectiu final (en si mateixos). Aquesta consideració del dret com a instrument d'ordenació social, de regulació, és essencial perquè permet mesurar, de bon començament, un dels problemes més importants d'avaluar els desequilibris estructurals d'un món en plena mutació: la feblesa (en termes d'eficàcia) del dret en l'àmbit internacional.

Una segona qüestió, també central i igualment rellevant pel que fa a l'eficàcia del dret, és la paradoxa de la seva relació amb la realitat social que aspira a ordenar, a regular i a estabilitzar. Efectivament, el dret, com a sistema normatiu basat en formulacions molt explícites i unívocues (quant a drets i obligacions), vol crear *seguretat jurídica*, i això vol dir, abans que qualsevol altra cosa, *certesa jurídica*. Això exigeix, per la via de conseqüència, formulacions molt acabades, per tal de

preveure situacions diverses, a les quals caldrà aplicar principis generals (justícia, igualtat davant la llei, proporcionalitat, raonabilitat...) però amb tècniques molt concretes. Tot això fa que el sistema normatiu d'una societat determinada, en un moment donat, sigui una mena de *foto fixa* del conjunt de regles que regeixen l'esmentat corpus social. Dir, en cada moment, el que està permès i el que és punible. Però les societats humanes, per definició sociològica, són dinàmiques, són organismes vius, plens de contradiccions, estan en canvi permanent, estructural. ¿Com es poden *fixar, congelar*, mitjançant normes explícites, els codis de comportament col·lectiu en cada moment històric, amb els seus drets, les seves obligacions i les seves sancions, si les societats sempre estan mutant? El codi penal espanyol vigent, canviat fa poc, va substituir el que va ser formulat a finals del segle... XIX! Com és que el que estava prohibit el 1880 ara és permès? Divorci, no diguem ja avortament, el que val pel codi penal val pel dret civil o el dret constitucional. Aquesta és una dimensió del dret sotmesa a una llarga prova històrica: el dret, per ser eficaç, ha d'estar adaptat al cos social que vol regular. Ha de ser també, però, adaptable als seus canvis si vol tenir un rendiment acceptable. Eficàcia, rendiment i adaptabilitat són qualitats que permeten avaluar, en els àmbits dels sistemes jurídics estatals i subestatals, el vertader valor del dret.

Sobre l'eficàcia del dret

Tanmateix, per tal de poder entrar en el mesuratge de l'eficàcia del dret en el terreny internacional, que és molt més complicat en el seu funcionament, una cosa útil és comparar-lo amb el dret intern dels estats i llurs ordenaments. A fi i efecte de simplificar, ens limitarem al dret públic, al dret internacional públic i al dret públic intern dels sistemes estatals i subestatals. Per què hi ha aquesta distinció, en el dret públic intern, entre ordenament *estatal* i *subestatal*? El tema s'allunya una mica del propòsit d'aquestes pàgines però és significatiu, i ara veurem per què.

Els estats són sistemes polítics dotats d'institucions i normes que, sens dubte, són el resultat de llargs processos històrics, cadascun amb les seves pròpies característiques. Així, els estats actuals de l'Europa occidental són variants –per cert, molt diferents entre si– de processos que comencen amb l'aparició de l'Estat absolut (quan va entrar en crisi el feudalisme i les

seves estructures de poder), que es va transformant a través de les etapes del primer liberalisme, es democratitza progressivament al llarg del segle XIX i principis del segle XX, fins passada la Segona Guerra Mundial, per culminar en la seva forma actual: l'Estat social i democràtic de dret.

Malgrat que els països que han adoptat aquest model o fórmula ofereixen diferències considerables, incloses algunes de caire jurídic molt significatives, es poden subsumir en un model comú, que gosaré definir com *la forma més acabada i eficaç d'ordenació social constructiva*. Comparada amb què? Comparada amb dos paràmetres: d'una banda, qualsevol altra forma política cronològicament anterior, en l'eix històric, a les produïdes en una mateixa societat, i d'altra banda, qualsevol sistema polític contemporani dels actualment existents que no assoleixen els paràmetres mínims d'homologació democràtica. Notem de passada que no és el mateix comparar règims polítics *realment existents* amb *models teòrics* de règim polític. Aquests darrers, que se situen en el nivell de l'abstracció teòrica, no han passat per la dura prova del món real, però els primers sí que ho han fet, i ho fan. Aquest criteri comparatiu és imprescindible en el camp de les ciències socials. Aquest és el paràmetre de mesura de l'eficàcia de les normes jurídiques que proposem, en relació amb el seu propòsit o finalitat última: introduir un ordre constructiu en cada societat, basant-se en unes normes dins les quals els interessos individuals i col·lectius –propis de tota societat complexa– puguin confrontar-se i competir de manera no destructiva. En síntesi, és el criteri de com cada sistema polític es dota de normes i institucions per dur a terme els fins que li són propis. És, a més, un model relativament obert pel que fa a les seves capacitats d'autocorrecció i d'automillorament, i de transformació incremental en sentit positiu.

Des d'aquesta perspectiva, la comparació de la capacitat d'ordenació social dels sistemes estatals és molt allisonadora. Cap avall, aquests estats, cada vegada més complexos (unitaris, federals, regionals, autonòmics...), s'han anat dotant de subsistemes polítics i jurídics que, malgrat algunes limitacions estructurals, tenen nivells institucionals amb la mateixa eficàcia jurídica, així com sistemes institucionals de la mateixa *naturalesa jurídica*. La potestat legislativa, per exemple, del Parlament de Catalunya (fer lleis) no és de rang inferior a la del Congrés dels Diputats a Madrid (fer lleis): la diferència entre l'un

i l'altre està en el camp de les competències respectives que la Constitució reconeix a l'un i l'altre.¹ Estats federats, comunitats autònomes i regions són ordenaments subestats i, com a tals, sistemes jurídics que duen a terme, amb relativa eficàcia, els seus objectius. Però cap *amunt*, o si es vol, cap a *fora* (cap a l'entorn internacional), la comparació no s'aguanta de manera convincent. La capacitat ordenadora del dret internacional públic no és la mateixa, no és comparable i no sembla que tingui la mateixa *naturalesa última*. I això, per què?

Per què, doncs, si les nostres societats, com ara la francesa, la catalana, la italiana, la llombarda o qualsevol altra, s'han pogut dotar a través de la història de sistemes polítics i jurídics d'una provada eficàcia normativa, a nivell internacional, això sembla tan llunyà? Alguns dirien que sembla més llunyà que mai. Hi ha dues respostes possibles. La primera diu: això, a nivell internacional, no serà *mai* possible (mai no hi haurà un *govern mundial*, ni en la forma d'un superestat social i democràtic de dret, ni en qualsevol altra forma de caire estatal). La segona resposta afirma: això no ha estat possible *encara*, és a dir, *fins ara*. La diferència entre una posició i l'altra és força clara. La primera és essencialista, quasi *metafísica*, i no pot provar allò que afirma ni el seu contrari, però es basa en indicis aparentment sòlids; per exemple, la frase segons la qual *sempre hi ha hagut guerres i sempre n'hi haurà*. Aquesta posició, per cert, vesteix de legitimació empírica aquesta actitud essencialista amb l'ús de l'estadística: efectivament, *sempre hi ha hagut guerres*. D'això, però, no se'n dedueix de moment gran cosa més. La segona hipòtesi és més prudent, perquè parteix de la base que els elements de base en tots dos casos (societats parcials, societat internacional) tenen en comú el fet d'estar formades per *gent*, i també que els processos relacionals són comuns (territori, lluita pel poder, interessos econòmics, identitats, religions, llengües). Això porta a la conclusió que, de moment, la història no ha permès de superar un sostre, però allò que ha estat possible a escala parcial o a escala local pot arribar a ser-ho a escala global.

Per la via de conseqüència, ens podríem preguntar per les raons d'aquest desajustament entre un supòsit i l'altre. Qui estigui interessat en aquest debat, de caire més aviat filosòfic, haurà de tornar a la problemàtica de la *naturalesa última* de la denominada *societat internacional*, de si els seus elements *societaris* o *associatius* a escala global han assolit una densitat

1- La referència a l'exemple de Catalunya és aleatòria, i no té cap relació amb la situació política i jurídica entre Catalunya i Espanya en el moment de cloure aquestes reflexions.

suficient com l'exigida per servir de fonament a estructures polítiques i jurídiques estables, permanents. No sembla, avui, que pugui ser reduïda a l'esquema de Hobbes (la llei de la jungla, la llei del més fort, l'arbitrarietat), sinó que és un conglomerat social complex, heterogeni, però amb tendències a l'ordre a més a més del desordre visible o constatable a primera vista. És una tensió, si es vol, entre dos pols contradictoris: ordre i desordre. Decididament, en la banda del pol on s'agrupen les tendències a l'ordre hi ha un actiu considerable de voluntat normativa –el dret internacional–, encara que la seva eficàcia material (la seva aplicabilitat pràctica) no sigui comparable –encara?– a la del dret constitucional, per esmentar l'exemple clàssic, i en particular no sigui comparable a la protecció jurisdiccional dels drets fonamentals de la persona, amb alguna excepció notable a Europa, en l'àmbit del Consell d'Europa i el Tribunal Europeu de Drets Humans, autèntica jurisdicció supranacional en matèria de protecció de drets, accessible als ciutadans. La seva importància és excepcional i, al meu entendre, ha estat deficientment promocionada davant l'opinió pública; tant, que s'ha mostrat innecessària l'exigència de la famosa Declaració de drets de l'absurda i mal anomenada *Constitució europea*, que ha acabat on havia d'acabar: una lògica reforma del Tractat vigent des de l'òptica no del dret constitucional, sinó la del dret internacional. La raó és ben senzilla: o bé aquesta nova Declaració de drets en creava de nous, no inclosos ni en els ordenaments constitucionals dels estats membres del Consell d'Europa (tots els de la Unió Europea), on en creava de nous i llavors s'havia d'aclarir quins i, sobretot, quin dispositiu jurisdiccional els protegiria, i de quina manera no entrava en col·lisió o contradicció amb el Tribunal Europeu.

Eficàcia jurídica i desenvolupament

Arribats a aquest punt, sembla que l'essencial del nostre problema és el següent: ¿com es pot estendre a nivell internacional un possible ordenament jurídic que, partint de l'existent, arribi a tenir idealment la mateixa capacitat i eficàcia en relació amb els seus fins últims, que el que té el dret públic estatal?

Això té una relació directa amb la resolució d'alguns dels principals problemes estructurals del sistema internacional, per exemple el *subdesenvolupament*, que és el terme antinòmic de

desenvolupament, terme d'ús tan comú com ara justícia, llibertat o igualtat, però que comporta una sèrie d'ambigüitats i indeterminacions segons les seves accepcions.

La dreta (en sentit convencional) ha considerat tradicionalment el desenvolupament com a simple creixement que, per si sol, sobretot si no se'l limita normativament, acaba comportant altres virtuts socials. L'esquerra (també en el sentit més convencional) ha acostumat a creure que el desenvolupament, per si sol, comporta perills, i ha d'anar acompanyat de criteris (i polítiques) de redistribució social, justícia, progrés, serveis públics, prestacions... La redistribució de recursos –generats pel creixement– que només ha de poder fer l'autoritat pública legalment i legítimament constituïda a aquest efecte: l'Estat. En el fons, estem parlant de la filosofia de l'Estat *del benestar*, tan vituperat per alguns però tan indispensable, que, al final, té més problemes de reformulació que no pas de supervivència. Entre les dues concepcions no hi ha només diferències de matisació, i totes dues les retrobem a l'àmbit internacional, en relació amb el debat sobre el desenvolupament i els problemes de subdesenvolupament: el problema *nord-sud*.

Per això, em permeto precisar que la concepció de desenvolupament en què se situa aquesta reflexió, seria la concepció que els fins últims d'un sistema polític i jurídic, en termes de la seva legitimació, serien: *democràcia política, imperi de la llei, creixement econòmic i distribució dels seus rendiments en serveis socials*, i això, tant en l'àmbit dels sistemes polítics de caire estatal i subestatal, com en l'àmbit internacional i global. Només aquest tipus de globalització és acceptable, perquè, en última instància, és l'única no destructiva per al conjunt social que la sustenta. Precisem encara més. Els conceptes aquí enunciats equivalen a: eleccions competitives i obertes per designar els qui prenen decisions, pluralisme polític i social, drets i llibertats acompanyats de garanties jurisdiccionals vinculants (no *declaracions de drets només declaratives*), separació efectiva de poders, independència dels tribunals, igualtat davant la llei i generalitat en la seva aplicació, polítiques de creixement econòmic que garanteixin el control del quadre macroeconòmic (condició *sine qua non* de les polítiques socials redistributives), i, en darrera instància, un sistema institucional on les institucions públiques tenen en exclusiva la promoció i el control d'aquesta capacitat *normativa, reguladora, redistributiva, assignadora de recursos*, i

coactiva en els casos de sanció per incompliment de la llei.

L'exportació o, en tot cas, l'extensió i l'expansió d'aquesta lògica a escala global –com acabo d'indicar, l'única globalització acceptable–, no és la ni la millor ni la menys dolenta, és l'única solució als problemes del subdesenvolupament. Això és així perquè només hi ha les dues hipòtesis ja mencionades:

- Esperar l'aparició d'un govern mundial ideal, prescindint de tota lògica historicista i depenent d'una febre sobtada de *voluntat política* general i simultània, que permetria obviar les etapes històriques per les quals han passat els nostres democràtics contemporanis abans d'arribar a ser el que són.

- Un procediment diferent, menys idealista, més complicat, més pragmàtic, de manera que l'ampliació de països que facin transicions cap al model esmentat vagi creant les condicions perquè els estats, sota la pressió d'opinions públiques més exigents, contraguin progressivament més obligacions transversals vinculants entre si. Tenim alguns instruments, ja existents, que indiquen el camí.

No s'ha d'obviar el dret internacional ja existent, que, malgrat les seves limitacions, és un actiu importantíssim. Encara més, és més important del que els seus detractors opinen, i està formulat molt correctament des del punt de vista jurídic. El problema és un altre; els juristes han de centrar-se, en el món contemporani, a pensar i proposar tècniques de millora del rendiment material del dret existent, la generalització de la seva aplicació, més que en l'intent de pensar un *nou dret internacional* alternatiu, que resoluria per si sol el que l'actual no ha pogut resoldre. Els problemes del món no són conseqüència d'un dret internacional mal construït o tècnicament deficient, això és només un símptoma addicional del desajustament global. El dret vigent segueix sent, en tot cas, un programa més que acceptable; és un programa ambiciós, aplicable i millorable. La responsabilitat recau sobre els estats, i només sobre ells, que són alhora el subjecte que el genera (entenent l'exclusiva) i l'objecte de la seva aplicació.

Pel que fa a les condicions de la millora del seu rendiment, passen per dos vectors. El primer és essencial, i consisteix a fer el dret congruent amb el doble principi jurídic elemental *d'igualtat davant la llei i generalitat en la seva aplicació*, en particular en el terreny de les sancions i l'ús de la força. Les deficiències en aquest terreny són devastadores, atès que el

que l'opinió constata massa sovint és el *doble estàndard*, la doble mesura, la ruptura del principi d'igualtat davant la llei. El segon també és essencial, i tracta la millora en les relacions cooperatives i en les polítiques d'integració entre un nombre creixent d'actors estatals, pel lloc central que els estats ocupen en el sistema i el que ocuparan en la reforma del dret internacional. Des d'aquesta perspectiva, el món ha presenciat, des del final de la Segona Guerra Mundial –juntament i en paral·lel a una absurda proliferació de conflictes de tot tipus–, fenòmens creixents de cooperació i, de vegades, d'integració, que van consolidant *espais jurídics supranacionals amb un caràcter vinculat de qualitat superior a la tradicional en les organitzacions internacionals*. En ells, el dret aplicable i aplicat materialment –per exemple, l'espai de la Unió Europea, malgrat totes les seves contradiccions– va assolint una similitud creixent amb l'eficàcia del dret constitucional i els seus derivats. Això només ha estat possible quan un determinat nombre d'estats –amb característiques institucionals i jurídiques similars– han assolit aquesta nova dimensió amb caràcter vinculant permanent i irreversible en la pràctica. L'altre exemple evident, ja esmentat, és l'espai del Consell d'Europa en matèria institucional i de protecció jurisdiccional dels drets fonamentals. Són exemples, al meu entendre, de difícil refutació.

Algunes conclusions

La *governabilitat global* com a hipòtesi descansa sobre l'extensió i l'aprofundiment dels ordenaments estatals actuals, i sobre la generalització progressiva del model de l'Estat social i democràtic de dret com a referent principal per a societats sorgides de transicions postautoritàries. Tot això no té lloc des d'una perspectiva suposadament *eurocèntrica*, sinó des de la constatació que és la fórmula que sembla garantir més possibilitats de millora i de progrés, per a més gent i de manera més sostinguda. És un horitzó encara idealista que tots els estats del món, avui quasi dos-cents, arriben a aquest tipus de règim polític i social, encara que la redistribució de riquesa perquè això fos possible tindria conseqüències greus per als estats més rics i acaparadors.

Només així, per la responsabilitat dels governants davant opinions públiques més exigents, a la qual cosa s'ha de sumar la constatació de l'emergència creixent d'una mena de *societat civil global*, de caràcter transnacional, es podria estendre i

millorar un sistema d'obligacions mútues entre estats, i entre els estats i les organitzacions internacionals, basant-se en uns fonaments jurídics més eficaços. La creació del Tribunal Penal Internacional, malgrat les maniobres dilatòries d'alguns estats irresponsables, va en aquest sentit.

També s'ha de comptar amb la consolidació d'organitzacions i processos supraestatsals a partir dels existents, basant-se en polítiques de cooperació i d'integració. No es tracta de defensar un idealisme altruista, sinó de constatar que només així s'afavoreix la creació d'interessos *compartits*, és a dir, interessos *comuns* de caràcter supranacional, transversal i global, condició comprovada perquè els estats hagin accedit a entrar en dinàmiques que, d'una manera clara, qüestionen i erosionen cada cop més la concepció tradicionalista, integrista podríem dir, de la famosa *sobirania de l'Estat* en les relacions internacionals, o bé al concepte de *no-ingerència* en els afers interns d'un Estat, nocions, totes dues, encara centrals en el dret internacional, i en la mateixa Carta de les Nacions Unides. No podem pensar –això sí que seria idealisme– en la desaparició sobtada de la sobirania de l'Estat, atès que no desapareixerà com a formulació *doctrinal* (en el sentit jurídic del terme), sinó que s'ha de pensar en la reformulació del seu *exercici funcional*, relativitzant-ne l'abast. Novament, el cas de la Unió Europea és significatiu i, si ens centrem en les relacions entre França i Alemanya en els darrers cent cinquanta anys, el que s'ha aconseguit (amb dues guerres mundials entre els dos països) és quasi miraculós en termes de cooperació integral.

Si us plau, no sobrevaloreu la funció dels juristes, no sobrecarregueu el dret amb exigències, que no poden suportar per si sols la resolució dels problemes actuals i, en particular, de la seva part sotmesa a les tensions dels conflictes socials i del desenvolupament. Però no subestimeu tampoc la seva capacitat de promoure fórmules de solucions i les condicions per a la seva aplicació pràctica. El dret públic és una de les tècniques més sofisticades d'organització de la convivència social mai inventades pel gènere humà. Ha provat de manera convincent la seva eficàcia; tant, que s'ha fet indispensable. És indispensable, i no hi ha cap programa alternatiu, estendre aquesta dinàmica a escala global, de tot el sistema internacional.